

УДК 378.016[373.3.091.313:78]
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/24.176846>

Ірина СІДОРОВА,
orcid.org/0000-0002-9212-1701
кандидат педагогічних наук,
викладач кафедри вокально-хорової підготовки,
теорії та методики музичної освіти
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
(Вінниця, Україна) *Sidorova_ira78@rambler.ru*

ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ МІЖПРЕДМЕТНИХ ЗВ'ЯЗКІВ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У СУЧАСНІЙ ШКОЛІ

У статті розкрито роль взаємодії навчальних предметів, що є необхідною складовою навчально-виховного процесу в школі. Розглянуто одну з ефективних педагогічних умов формування музичної культури молодших школярів, якою визначено використання міжпредметних зв'язків на уроках музичного мистецтва. Акцентовано увагу на необхідності підготовки вчителя музичного мистецтва у процесі фахового навчання до впровадження цієї умови у навчальний процес у майбутній професійній діяльності.

Ключові слова: студенти педагогічних університетів, фахова підготовка, уроки музичного мистецтва, міжпредметні зв'язки, музична культура молодших школярів.

Iryna SIDOROVA,
orcid.org/0000-0002-9212-1701
Candidate of Pedagogical Sciences,
Lecturer at Department of Vocal and Choral Training,
Theory and Methodology of Music Education
of the Vinnitsa State Pedagogical University by Mykhailo Kotsyubynsky
(Vinnitsia, Ukraine) *Sidorova_ira78@rambler.ru*

PREPARATION OF STUDENTS OF PEDAGOGICAL UNIVERSITIES TO USE INTER-INTERIOR CONNECTIONS ON MUSIC ART IN MODERN SCHOOL

The article reveals the role of the interaction of educational subjects, which is a necessary component of the educational process in school. One of the effective pedagogical conditions for the formation of the musical culture of junior pupils is considered, which determines the use of interdisciplinary connections in music art lessons. The emphasis is placed on the need of preparation a teacher of musical art in the process of professional training to implement this condition in future professional activities. It is announced that students of pedagogical universities of music specialties should not only acquire a certain amount of special knowledge, skills and abilities, but also skillfully pass this experience on to their pupils.

Particular attention is paid to the substantiation of the combination of different school subjects, the discovery of interdisciplinary connections in music art lessons, and the problem of their use in modern school. Thus, when learning choral works, experience is learned from the lessons of the Ukrainian language is involved in order to follow the expressiveness, the correct intonation when speaking and singing words. Music is extremely closely associated with fine arts. The picture serves in a visible way, which is faster and easier to perceive and remembered by the child than the text. In order for students to have a concrete idea of the length of the notes, an example can be capturing and comparing parts of mathematics. The content of the program also can trace the relationship between the art and science. For the learning, offered musical works about the seasons in which are presented natural phenomena and images of wildlife. Valuable is the use of knowledge in physics, history, computer science, etc.

The article states that the use of interdisciplinary connections on the music school lessons in modern school serves as an effective way of creative activity of students in the process of musical activity, assists of expanding the horizons, accumulation of musical and aesthetic experience, formation of skills of creative thinking, the development of imagination and fantasy, and in particular, is an important factor in the spiritual development of junior schoolchildren.

Key words: students of pedagogical universities, professional preparation, lessons of musical art, interdisciplinary connections, musical culture of junior schoolchildren.

Постановка проблеми. Важливим завданням підготовки студентів музичних спеціальностей педагогічних університетів, які готують високо кваліфікаційні педагогічні кадри, є формування навичок пізнавальної, наукової та творчої діяльності. Вчитель покликаний давати не тільки спеціальні знання, а й формувати духовний світ учнів, зокрема на уроках музичного мистецтва. Особливо, це стосується учнів початкової школи, коли відбувається перехід від дошкільного до шкільного періоду психічного розвитку дитини. Варто зазначити, що невід'ємною складовою духовного розвитку школярів є музична культура, ефективність і успішність процесу формування якої, залежить від сприятливих педагогічних умов. Серед таких, нами визначено наступну педагогічну умову формування музичної культури молодших школярів, а саме: використання міжпредметних зв'язків на уроках музичного мистецтва.

Взаємодія навчальних предметів є необхідною складовою навчально-виховного процесу в школі. Поєднання різних дисциплін на уроках музичного мистецтва поглиблює естетичне сприймання, посилює емоційний вплив, збагачує життєвий досвід та художні асоціації. З огляду на таке, постала потреба розвитку у майбутніх фахівців вмінь і навичок використання міжпредметних зв'язків під час навчального процесу в школі.

Аналіз наукових досліджень з даної проблеми. Використання міжпредметних зв'язків в освіті знайшли відображення у наукових працях таких дослідників, як Г. Баранова, Л. Васіна, С. Гончаренко, К. Колесіна, Ю. Мальований, О. Марущак, Е. Носенко, В. Разумовський, В. Фоменко, О. Холоденко та ін. Основні ідеї щодо впровадження комплексного підходу до музично-теоретичної підготовки в системі музичної освіти висвітлені в дослідженнях Г. Гарбар, І. Малашевської, Н. Миронової, О. Сергеева, В. Фоміна та ін.

Нові технології навчання в контексті інтегративного підходу розкриваються в працях Н. Буринської, В. Волгова, М. Кадемії, І. Козловської, М. Костюкова, Н. Талалуєва, І. Яковлева та інших. Вчені наголошують на важливості створення педагогічних умов, які сприяють не лише глибокому засвоєнню студентами музично-теоретичних дисциплін, але й формуванню в них умінь практичного використання отриманих знань щодо впровадження міжпредметних зв'язків у майбутній педагогічній діяльності.

У педагогічних дослідженнях відомих вчених (І. Зверева, В. Коротова, М. Скаткін та ін.) міжпредметні зв'язки слугують умовою єдності

навчання і виховання, засобом комплексного підходу до предметної системи навчання.

Метою статті є з'ясування значення використання міжпредметних зв'язків на уроках музичного мистецтва у підготовці майбутніх педагогів-музикантів до професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Про важливість інтегративних зв'язків впродовж шкільного навчання завжди розглядалось в педагогічній практиці. Науковці неодноразово підкреслювали важливість формування у школярів цілісних уявлень про взаємозв'язок природних явищ, й нині дослідники впроваджують нові ідеї формування у підростаючого покоління цілісного сприйняття світу. Так, серед відомих педагогів, які наголошували про ідеї формування системи знань за допомогою послідовного встановлення зв'язків між навчальними предметами є Я. Коменський, Й. Песталоцці, К. Ушинський тощо.

Особливо важливо, щоб виявляли міжпредметні зв'язки на уроках, встановлювати взаємодію шкільних предметів майбутні вчителі готувалися під час фахової підготовки у вищому навчальному закладі.

Упродовж навчання в університеті студенти музично-педагогічного факультету мають не тільки оволодіти багажем педагогічних знань і спеціальних вмінь, але й вчитися передавати цей досвід своїм вихованцям. При вивченні музичних творів шкільного репертуару, які входять у склад навчальної програми таких дисциплін як «Хорове диригування», «Постановка голосу», «Основний інструмент», «Хоровий клас», «Практикум роботи з хором» та інших, студенти готують різні бесіди, презентації, розробки уривків до уроків музичного мистецтва, вчать послідовності, доступності у своїх розповідях. А для цього потрібно чітко розуміти ціль і мету уроків, ознайомлюватися з програмами з музики, володіти різними методичними прийомами, багато часу приділяти самостійній роботі у підготовці до практичних занять. І вже у цей період навчання вони вчать застосовувати знання з різних шкільних предметів, встановлювати між ними зв'язки і долучати цей матеріал до виконання завдань.

Міжпредметними зв'язками називають зв'язки між навчальними предметами, які вивчаються учнями певного класу. Поєднання предметів встановлює вчитель або учень у процесі навчально-пізнавальної діяльності. Мета такої інтегративності полягає у більш глибокому осмисленні теми або проблеми, що вивчається та у застосуванні теоретичних знань на практиці.

Музичне виховання має становити єдину, цілісну струнку систему. На перехідному етапі від дитячого садка до школи ця система не повинна перериватися, методи і форми музичного розвитку дітей мають змінюватись плавно. Повторюваність творів корисна дітям, оскільки вони міцніше закріплюють певні навички, а також мають змогу на відомому матеріалі детальніше і яскравіше відтворити музичний зміст цих творів (Дмитрієва, 2000: 51). А якщо ми поєднуємо вивчення музичного матеріалу з залученням знань з інших предметів цей процес стає більш ефективним і результативним.

Система музичних понять для школярів у період адаптації до навчальної діяльності вважається малодоступною, вона складається з певної термінології, яка їм ще не зрозуміла і вимагає чіткого роз'яснення. Особливої уваги вимагає словникова робота, перш за все, при розучуванні пісень. В цьому випадку важливу роль відіграють міжпредметні зв'язки з дисциплін «Літературне читання» та «Письмо». Отримавши нову інформацію, в учнів завжди виникають певні запитання про слова та вислови, яких вони не розуміють. Тому при ознайомленні з новим музичним твором, потрібно кожного разу докладно з'ясовувати з учнями значення незрозумілих слів.

При розучуванні хорових творів залучається досвід з уроків української мови. Учні мають правильно вимовляти слова, виразно читати текст, визначати в словосполученні головні і залежні слова; знати види простих речень (розповідні, питальні, спонукальні) і намагатися дотримуватися правильної інтонації при їх вимові та співі.

Також, на уроках постійно використовуються знання, отримані учнями на уроках літератури: початкові відомості про образність художньої літератури, поняття «художній образ», «тема та ідея твору», «портрет літературного героя», поняття про діалог і монолог тощо.

Особливо це стосується роботи над текстом пісні, що допомагає дітям швидше запам'ятовувати та глибше розуміти його зміст; співати емоційно та виразно. Наприклад, «Пісня про школу» М. Дремлюги має в тексті слова: «Найсвітліший край у нас, найсвітліша школа». Школярі мають зрозуміти і осмислити значення слів «найсвітліший» і «найсвітліша», визначити головну ідею. Шляхом роз'яснення потрібно визначити, що у цьому значенні – «найсвітліша», це школа, в якій важливі доброзичлива атмосфера, яку ми всі маємо підтримувати, світлий і радісний настрій та щасливе перебування в шкільному середовищі.

За шкільною програмою з музики в кожному класі діти знайомляться з піснями обрядового

циклу. Перед їх розучуванням краще пояснити призначення цих пісень, розповісти дітям про їх роль в житті людей. Таким чином, розучування нової пісні вимагає певного роз'яснення у формі розповіді чи бесіди про спрямування твору, про почуття, які вона викликає тощо.

Варто зазначити, що музика надзвичайно тісно пов'язана з образотворчим мистецтвом. У музичній програмі для учнів молодших класів широко використовується інтеграція цих двох видів мистецтва.

Малюнок слугує зримим образом, який швидше і легше сприймається і запам'ятовується дитиною, ніж текст. Кольори та відтінки, знаки та фігури, певні настрої зображені на полотні, допомагають дитині зрозуміти почуте й розповісти про свої музичні враження. Такі малюнки-підказки сприяють швидшому вивченню й запам'ятовуванню літературно-пісенного тексту. Можна запропонувати дітям завдання на закріплення пісні чи прослуханого твору, намалювати те, про що говориться у музичному творі. А потім зробити тематичну виставку малюнків під назвою «Музика очима дітей».

У змісті програми також можна простежити взаємозв'язок мистецтва і науки. Для вивчення пропонуються музичні твори про пори року, в яких зображено природні явища та образи живої природи. Таке поєднання допомагає дітям опанувати навчальний курс «Навколишній світ» або «Я і Україна».

Вважаємо, що особливо необхідним на уроках музичного мистецтва є використання засобів наочності. Ця робота вимагає доступності й пояснення певного матеріалу на конкретних прикладах, вдаючись до зіставлення і порівнянь. Особливо відчутною є використання наочності, коли це стосується вивчення музичної грамоти, ознайомлення з різними музичними інструментами тощо.

Так, ознайомлення з музичними знаками передбачає безпосереднє їх зображення на плакаті чи дошці. Пояснення має бути доступним і зосереджуватися на тому, з чим вже зустрічалися діти на інших уроках. Наприклад, при вивченні паузи, потрібно пояснити, що коли людина читає, вона робить різні зупинки, які залежать від розділових знаків та характеру тексту. Так ми краще можемо передати та зрозуміти зміст прочитаного. В музиці теж є такі зупинки або перерви, які називаються паузами. Обов'язково потрібно продемонструвати зображення різних пауз в гарній якості. В такий спосіб учням легше запам'ятати нове для них поняття «пауза» та зрозуміти її значення в музичних творах.

Беззаперечним фактом є важливість поєднання музики і математики. Одним з найперших науковців, що встановив цей взаємозв'язок став давньогрецький філософ Піфагор. Він створив вчення про звук, вивчав філософський і математичний склад звуку, намагався пов'язати музику з астрономією.

Загальновідомо, що музика немислима без нот, кожна з яких має свою тривалість. Щоб учні мали конкретне уявлення про тривалість нот, прикладом може служити здобування і порівняння частин з математики. Можна намалювати 3 однакових фігури, наприклад, прямокутники. Потім поділити один навпіл і написати половинну ноту; другий – на чотири частини і поряд – четвертну ноту; третій – на вісім частин і поряд – восьму ноту.

У процесі рахування тривалості нот «раз – і – два – і – три – і – ...», називаємо початок натурального ряду чисел. А такі назви тривалості нот, як «половинна», «четвертна», «восьма», «шістнадцята» тощо позначаються дробами. У такий спосіб, школярі маючи наочне уявлення, одержують знання про співвідношення тривалості.

На сучасному етапі в школі широко використовується поєднання музики і інформатики. Технічні засоби навчання завжди допомагали у навчальному процесі. Сьогодні таким засобом слугує комп'ютер, за допомогою якого можна робити презентації (де діти мають можливість творчого самовираження), ознайомлюватися з сучасними технологіями записування та виконання музичних творів, удосконалення можливостей музичних інструментів, працювати з Інтернет-ресурсами тощо.

Вдалим поєднанням на уроках музичного мистецтва є музика і історія. Хоча в початковій школі, ще не вивчається предмет «Історія», проте історичні події дали музиці багато різноманітних сюжетів, які стали музичними жанрами: козацькі та чумацькі пісні, історичні думи та балади, авторські музичні твори на історичну тематику та інші,

з якими можна ознайомлювати дітей під час слухання музики. Щоб діти відчули та глибше сприйняли музику, їм потрібно зрозуміти задум композитора, знати історичні події, які лягли в основу твору. Сприймання музичного твору також буде насиченим при використанні репродукцій картин з історичними мотивами.

Цікавим є звернення на уроках музичного мистецтва, наприклад, при ознайомленні з музичними інструментами, до такої науки як фізика. Діти з захопленням будуть слухати пояснення про процес звукоутворення, особливо, що стосується струнних інструментів, про «звук» як коливання повітря та «обертон» як акустичний звук, який живе у вібрації струни. За допомогою фізики можна пояснити, що ці самі обертони є джерелом виникнення «тембру» – забарвлення звучання. І чим багатший тембр обертонами, тим красивіше звучить музичний інструмент (iskustvo.blogspot.ru).

Варто зазначити, що уроки музичного мистецтва мають бути присвячені в основному співу і слуханню музичних творів, тому не варто вдаватися до надмірного використання міжпредметних зв'язків. Все залежить від теми уроку.

Висновки. Таким чином, використання міжпредметних зв'язків на уроках музичного мистецтва слугує ефективним засобом творчої активності учнів у процесі музичної діяльності, сприяє розширенню кругозору, накопиченню музично-естетичного досвіду, формуванню вмінь і навичок творчого мислення, розвитку уяви й фантазії та, зокрема, є важливою педагогічною умовою формування музичної культури молодших школярів.

Отже, питання професійної підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва розглядаються у поєднанні з накопиченням педагогічних, музично-теоретичних знань та вміннями знаходити взаємозв'язки між навчальними предметами, формуванням навичок використовувати їх під час шкільних уроків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дмитрієва Л.Г. Методика музичного виховання в школі : підруч. для студ. серед. і вищ. пед. навч. закладів . М. : Академія, 2000. 240 с.
2. iskustvo.blogspot.ru/p/blog-page_71.html.

REFERENCES

1. Dmytriyeva L.H. Metodyka muzychnoho vykhovannya v shkoli [Method of musical education in school: underground. for the stud among. and higher ped. teach establishments: M.: Academy, 2000. 240 p. [in Ukraine].
2. iskustvo.blogspot.ru/p/blog-page_71.html.